

Bölgesel Gelişme Teorileri Kapsamında İzmir Sağlık Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Evaluation Of İzmir Health Tourism Potential Within the Scope Of Regional Development Theories

Övünç BARDAKOĞLU¹

¹Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-7928-5667, ovunc.bardakoglu@deu.edu.tr

ÖZET

Turizm ülke, bölge ve destinasyon düzeyinde parasal ve reel ekonomik etkiler yaratarak ekonomiyi canlandıran, istihdamı arttıran, bölgeye nakit girişini hızlandıran bir sektördür. Fiziksel ve kurumsal alt ve üst yapı yanında turizmin gelişmesi için gerekli turistik potansiyele sahip bölgelerde çekicilik oluşturacak turistik ürün/ürünlere odaklanan bölgesel gelişme modelleri başarılı olmaktadır. Bu anlamda bir bölgenin ekonomik, sosyal ve fiziki yönden büyümesini ve koordine edilmesini amaçlayan bölgesel planlama çalışmalarında, turistik potansiyel dikkate alınarak turistik arz kapasitesinin oluşturulması ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.

Bölgesel turizm planlamasının en önemli aşamalarından biri söz konusu destinasyon için çekim gücüne sahip doğru turistik ürün/ürünlerin seçimi ve geliştirilmesidir. Turizm ile ilgili olarak gerçekleştirilecek bölgesel planlamada; bölgenin doğal ekonomik varlıkları ile sosyo-kültürel varlık değer ve olaylarını değerlendirerek çekim gücü yaratabilecek turistik ürünleri belirlenip, bunlar arasından rekabet gücü yüksek olanlar öncelikli ürün olarak seçilmelidir. Doğru turistik ürün seçimi yanında turizm alanında faaliyet gösteren kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin koordinasyonu ile turizm sektöründe dengeli bir gelişim sağlanabilir. Böylece ülke genelinde elde edilen turizm gelirinden bölge olarak daha yüksek bir pay almak mümkün olacaktır.

Bu çalışmada bölgesel gelişme teorilerinin turizm sektörüne uygulanabilirliği değerlendirilmiş, Dünyada ve Türkiye’de sağlık turizminin mevcut durumu hakkında bilgi verilmiştir. Söz konusu yaklaşımlar doğrultusunda; İzmir için çekim gücü yaratma potansiyeline sahip rekabet gücü yüksek bir turistik ürün olarak belirlenen sağlık

turizminin potansiyelinin ortaya çıkarılması, yönetilmesi ve talebin etkin bir şekilde yönlendirilmesi için kentte iletişim sağlanacak kurum ile ilgili belirsizliklerin ortadan kaldırılabilmesi adına bir örgütlenme modeli önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel gelişme, sağlık turizmi, İzmir

ABSTRACT

Tourism is a sector that stimulates the economy, increases employment and accelerates cash inflow to the region by creating monetary and real economic effects at the country, region and destination level. Regional development models that focus on one or more touristic products that will create attraction power in regions with touristic potential required for the development of tourism, as well as physical and institutional infrastructure and superstructure, are successful. In this sense, in regional planning studies aiming at the economic, social and physical growth and coordination of a region, arrangements should be made to establish touristic supply capacity, taking into account the touristic potential.

One of the most important stages of regional tourism planning is the selection and development of the right touristic product(s) that have attraction power for the destination in question. In regional planning regarding tourism; By evaluating the natural economic assets and socio-cultural asset values and events of the region, touristic products that can create attraction power should be determined, and among these, those with high competitiveness should be selected as priority products. In addition to choosing the right touristic product, a balanced development in the tourism sector can be achieved by the coordination of the public sector, private sector and non-governmental organizations operating in the field of tourism. Thus, it will be possible for the region to receive a higher share of the tourism income generated throughout the country.

In this study, the applicability of regional development theories to the tourism sector was evaluated and information was given about the current situation of health tourism in the world and in Turkey. In line with these approaches; An organization model proposal has been presented in order to eliminate the uncertainties regarding the institution to be contacted in the city in order to reveal the potential of health tourism, which is determined as a highly competitive tourist product with the potential to create attraction power for İzmir, to manage it and to direct the demand effectively.

Key Words: Regional development, Health tourism, İzmir

GİRİŞ

Ekonomik büyüme gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin uyguladıkları ekonomi politikalarının temel amaçlarından biridir. Ekonomik gelişme amaçlı politikalarda zaman zaman bir veya birkaç sektör ön plana çıkarılarak ve desteklenerek büyümenin gerçekleştirilmesi tercih edilebilmektedir. Turizmin sektörel gelişimi açısından çeşitli doğal ve sosyo-kültürel potansiyel değerlere sahip ülke, bölge ve destinasyonlarda uygulanacak olan gelişme modellerinde turizm sektörü bir bütün olarak veya bir veya birkaç turistik ürün çeşidi ön plana çıkarılıp desteklenerek çekim gücü yaratılması ve amaca ulaşılması söz konusu olmaktadır (İçöz vd., 2002).

Ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan işlevsel bütünlüğü oluşturan mekan parçasını bölge olarak ifade etmek mümkündür (Koyuncu 2006). Bölgeler sınıflandırma yaklaşımı kapsamında; coğrafi, tarihi, kültürel, ekonomik olarak farklı şekillerde birbirinden ayrılmaktadır (Kanberoğlu, 2008; Ildıran, 2004). Ekonomik gelişmişlik seviyeleri açısından bölgeleri sürdürülebilir gelişim ve değişimin ürünü olarak kabul eden sınıflandırmalarda; gelişmiş, az gelişmiş, gelişme halindeki az gelişmiş, potansiyel bakımdan az gelişmiş bölge ayrımları yapılabilmektedir (Erkan, 1987). Ülke ekonomisinin kalkınmasından söz edebilmek için her bölgenin kendi potansiyelini ortaya çıkararak yerel gelişmeyi sağlaması ve tüm bölgelerin çabalarının bir araya gelerek ekonomik kalkınma sürecinin sürdürülebilir hale getirilmesi gerekmektedir.

Gelişme kavramından söz edebilmek için öncelikle büyüme ve kalkınma kavramlarına açıklık getirilmelidir. Ekonomide nicel artışları ifade eden büyüme; gerek gelişmiş gerekse de gelişmekte olan ülkelerin izledikleri ekonomi politikalarının temel amaçları arasında yer almakta ve belli bir dönemde bir önceki döneme göre üretilen mal ve hizmet miktarındaki artış olarak tanımlanmaktadır (Savaş, 1986). Kalkınma ise; ekonominin büyümesi doğrultusunda toplum içinde beslenme, eğitim, sağlık hizmetlerinin tüm kesimlere sunulmasını ve daha iyi duruma getirilmesini, kullanılan üretim faktörlerinin miktarının ve kalitesinin artırılmasını, toplumun zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak düzeye ulaştırılmasını, bölgesel gelişme farklılıklarının giderilmesi ve sektörler arası ilişkilerin geliştirilmesini ifade etmektedir (Tunç, 1997). Büyüme ile birlikte ekonomideki yapısal değişimleri de içeren daha geniş bir anlama sahip olan kalkınma özellikle gelişmekte olan ülkelerin sorunlarına çözüm geliştirme çabalarını belirtir. Kalkınma kavramı gelişmekte olan ülkeler için kullanılırken, gelişme kavramı;

gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş her ülke ve bölge için kullanılabilir. Gelişme nitel ve nicel yönlerden soyutlandığında kalkınma kavramına ulaşılmaktadır (Koyuncu, 2006). Bu doğrultuda kalkınma ülke içi politikalara; gelişme ise ulusal, bölgesel ve uluslararası politikalara odaklanmaktadır.

Bu çalışmada; parasal ve reel ekonomik etkiler yaratarak ekonomiyi canlandıran, istihdamı arttıran, bölgeye nakit girişini hızlandıran, ihtiyaç duyulan bilinci yaratarak çevrenin de korunmasını sağlayan turizm sektörünün ekonomik büyümeye olan katkısı, gelişmiş bir destinasyonda çekim gücü ve dolayısı ile katma değeri yüksek bir turistik ürün olan sağlık turizmi bölgesel gelişme teorileri kapsamında incelenmiş, Türkiye'nin üçüncü büyük kenti İzmir'de sağlık turizmi potansiyeli değerlendirilerek işleyişin iyileştirilmesi adına bir örgütlenme modeli önerisi sunulmuştur.

1. BÖLGESEL GELİŞME TEORİLERİ

19. yy'ın başlarında ortaya atılan bölgesel gelişme teorileri zaman boyutunu göz önünde bulundurmayan durağan yapılar olmaları nedeni ile problemleri çözmeye konusunda eksik kalmışlardır (Özel, 2012). Harod-Domar büyüme modeli, yoksulluk kısır döngüsü, dengeli ve dengesiz gelişme teorileri, neo-klasik model, ekonomik taban teorisi, yığılma ekonomileri ve büyüme kutupları teorisi bölgesel gelişme literatüründeki ilk yaklaşımlardır (Dinler, 1986; Malecki, 1991; Richardson, 1969). Analizlere gelişmenin zaman ve mekân boyutunu ekleyen ve bilgi, öğrenme ve yenilik üretimine odaklanan yeni bölgesel gelişme modelleri arasında yer alan; ürün yaşam döngüsü modeli, endüstri kentleri ve esnek uzmanlaşma, içsel büyüme teorileri, bölgesel gelişme ve yenilikçi ortam yaklaşımı, girişimcilik ve bölgesel gelişme, bölgesel ağlar teorisi gibi yaklaşımlar ile bölgesel kurumların ve aktörlerin şekillendirdiği bilgi ve ağ oluşumu süreçleri incelenmektedir (Malecki, 1991). Bu kapsamda 19. yy başlarından itibaren ortaya atılan teori ve yaklaşımlar arasında yer alan ve temelde birbirlerinin eksiklerini tamamlayan; ekonomik taban teorisi, yığılma ekonomileri, büyüme kutupları, ürün yaşam döngüsü modeli, bölgesel gelişme ve yenilikçi ortam yaklaşımı, girişimcilik ve bölgesel ağlar yaklaşımları turizm sektörüne uyarlanarak gelişmenin hızlı, etkili ve sürdürülebilir olması sağlanabilir.

1.1. Ekonomik Taban Teorisi

Talep yönlü Keynesyen modelin bölgesel düzeyde uygulanmasıyla ilgili olan ve temel sektör olarak ihracat sektörü ile temel olmayan yerel sektörden oluşan iki yönlü ekonomi varsayımına dayanan ekonomik taban teorisinde temel sektörün dış talebi karşılama amacı ile üretim yaptığı kabul edilir (Malecki, 1991). Temel sektör bölge dışına veya bölge dışından gelenlere satılan mal ve hizmetleri kapsarken, yerel sektör ise bölgede tüketimi yapılacak mal ve hizmetlerin üretimini gerçekleştirir. Yerel sektör dış piyasadan etkilenmeden büyüyemeyeceği için temel sektöre bağımlıdır (Richardson, 1969).

Ekonomik taban teorisi yaklaşımından hareketle geliştirilecek bir bölgesel kalkınma modelinde turizm sektörü temel sektör olarak benimsenerek, bölgeyi ziyaret edecek turistlerin oluşturacağı ek talep için yerel sektör ile beraber üretimi şekillendirecek ve gerçekleştirecektir (Olalı ve Timur, 1988). Aktif dış turizm kapsamında turizm sektörü yönelik dış talebi görünmeyen ihracat ve ek ihracat kapsamında karşılarken, iç turizme katılarak bölgeye gelen ülke vatandaşlarının konaklama, yiyecek-içecek, alışveriş, yerel ulaşırma ve diğer ihtiyaçları turizm sektörü ve yerel sektör tarafından üretilen mal ve hizmetler ile karşılanacağından bölgeye likit enjeksiyonu gerçekleşir. Turizm bazı yapılan harcamalar bölge ekonomisinde gelir harcama akımları yaratarak doğrudan ve dolaylı gelir etkisi yaratacaktır (Kozak ve Bahar, 2023). Böylece turizmin gelişmesi ile birlikte ekonomide yaşanacak canlanma uyarılmış etkilere neden olarak çarpan etkisi yoluyla talebin daha da artmasını sağlar.

1.2. Yığılma Ekonomileri

Sanayi Bölgeleri kavramından yola çıkarak yığılma ekonomileri teorisini geliştiren Marshall birbirleri ile yakın etkileşim içindeki işletmelerin mekânsal yoğunlaşmasının yığılma etkisi yaratarak yeni yatırımları, yeni teknolojileri ve nitelikli işgücünü bölgeye çektiğini ifade etmiştir (Kıymalıoğlu, 2004). Ekonomik faaliyetlerin mekânsal yığılması birikimli nedensellik ilişkisi taşıdığı için temelde ölçek ekonomileri, dışsal ekonomiler ve eksik rekabetçi piyasa yapısına bağlı olarak bir yapılanma ortaya çıkacaktır (Boudeville, 1966).

Belli bir bölgede turizmin zaman ve mekân bakımından yoğunlaşması işletme düzeyinde ölçek ekonomileri ve yığılma etkilerini güçlendirir. Ölçeğe göre artan getiri yığılma sürecini hızlandırırken işletme ürünlerine olan talep artışı coğrafi yakınlık

sayesinde üretim maliyetini azaltarak üretim ölçeğini büyütür (İçöz ve Kozak, 2002). Dışsal ekonomiler desteği ile işletmelerin üretim ve girdilere ulaşım maliyetleri azalır.

1.3. Büyüme Kutupları Teorisi

Ekonomik gelişmenin bölgenin her noktasında aynı zamanda ve aynı şekilde gerçekleşmeyeceği yaklaşımından hareketle ilk defa Perroux tarafından ortaya atılan büyüme kutupları teorisi yaklaşımında büyüme kutbu üretimin toplandığı ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı yer olarak ifade edilmiştir (Perroux, 1950; Han, 2018). Büyüme kutuplarının ekonomik büyüme için itici bir güç fonksiyonu oluşturmasını “Kilit Sektör” ve “Dışsal Ekonomiler” sağlayacaktır. Bir sektörün kilit sektör olabilmesi için oligopolistik bir güce sahip olması ve diğer sektörlerle birlikte yaratacağı dışsal ekonomiler ile tüm ekonominin canlanmasını sağlaması gerekmektedir (Dinler, 1986; 308).

Boudeville, büyüme kutupları yaklaşımını coğrafi alana aktarmış, bölgesel-sektörel büyüme kutupları teorisini geliştirerek yaratılan bir büyüme kutbunun bölge içinde diğer ekonomik faaliyetlerle etkileşime girerek ekonomik akım ağları yaratacağını ve ilk aşamada bölge kaynaklarını kendine çekmesinin yığılma etkisi yaratıp daha sonra yayılma etkisinin ortaya çıkacağını ifade etmiştir (Boudeville, 1966; Malecki, 1991; 77).

Destinasyonda turizm kilit sektör olarak değerlendirilip geliştikçe yaratıcı dışsal ekonomiler sektörün iş birliği içinde olduğu başka sektörlerde ekonomik akım ağları oluşturarak yayılma etkisi sağlayacak ve ekonomik büyüme sektörün geliştiği alandan bölgenin diğer alanlarına doğru genişleyecek ve kilit sektör olarak turizm sektörünün sahip olduğu oligopolistik güç diğer sektörlerle olan bağlantısını da etkileyecektir (İçöz ve Kozak, 2002). Ancak turizm sektöründeki ekonomik gelişmenin bölgesel düzeyde dengesiz bir gelişme yaratmaması için ilk aşamada ortaya çıkacak kutuplaşma eğiliminin ikinci aşamada mal ve faktör hareketlerine bağlı olarak tüm bölgeye yayılması sağlanmalıdır.

1.4. Ürün Yaşam Döngüsü Modeli

Bölgesel ekonomik gelişme odaklı oluşturulan ürün yaşam döngüsü modeli ekonomik büyümenin yeni teknolojiler kullanılmasına ve yeni ürün üretimine bağlı olduğu yaklaşımına dayanmaktadır. Bölgeler ürünün geliştiği aşamalar bakımından değerlendirildiğinde döngünün ilk aşamasında bazı bölgeler yeni ürün üretiminde uzmanlaşmakta, daha sonra büyüme ve olgunlaşma aşamalarına geçilmektedir (Rees,

2001). Modelin coğrafi yaklaşımla ortaya çıkardığı sonuç; bölgenin süreç içinde üstlendiği rollerin değişme eğiliminde olabileceğidir. Bölgede üretim faaliyetleri artıp dışsal ekonomiler oluştuğça talep yükselişine paralel olarak yeni girişimciler bölgeye gelip yeni faaliyet alanlarını devreye sokacaktır.

Destinasyonda oluşturulan turistik ürünün uzmanlaşma ile birlikte talep artışını sağlaması farklılaştırılmış turistik ürünlerin piyasaya sunulmasına ve yeni faaliyet alanlarının devreye girerek ekonominin canlanmasına neden olur (Adan, 2015).

Turistik ürün belli bir süreç içinde ortaya çıkar, büyür, gelişir ve piyasadan çekilir (Usta, 2016). Temel amaç sürekli yaşayacak yani turist çekebilecek nitelikte ürünleri piyasaya sunmaktır. Oluşturulacak yeni turistik ürün destinasyon ile ne kadar uyumlu ise ve bölgeye uygun üretim faktörlerini kullanıyor ise piyasada tutunması o derece kolay olacaktır.

1.5. Bölgesel Gelişme ve Yenilikçi Ortam

Yenilikçi ortam; coğrafi bir mekânda üretim ve yönetim işleyişini, oyuncularını, endüstri kültürünü bütünleştiren; yerel dinamik, kolektif öğrenme döngüsü oluşturan ve belirsizlikle karşılaşma durumunu azaltan ilişkilerin oluşturduğu bütünsel bir kavram olarak Camagni (1995) tarafından tanımlanmıştır. Aynı zamanda üretimin yapılabilmesi için gerekli koşulları yaratacak toplumsal, mekânsal, ekonomik ve kurumsal yapıları ve bu yapıların ilişki kurma kapasitelerini artıracak yatırımlar şeklinde de ifade etmek mümkündür (Camagni, 1995; Maillat, 1995). Yenilikçi ortam oluşumunu destekleyen önemli etkenlerden birisi bölgenin kurumsal yapısı iken (Şen, 2004), diğer koşullar arasında; finansal fırsatlar, fiziki altyapı, uygun yatırım ortamı, potansiyelin farkındalığı, güçlü destek tabanı ve bölgesel imaj yer almaktadır (Maillat ve Lecoq, 1992).

Destinasyonda bir veya birkaç turistik ürüne odaklanan turizm gelişimine öncelik verildiğinde bölgede faaliyette bulunan tüm kurum, kuruluş ve yerel halkın desteğinin alınarak hareket edilmesi; ürünün belirlenmesi, oluşumu ve gelişim sürecinde oldukça önem arz etmektedir (Coşar, 2015). Her kesimden destek alan ürün çok daha kısa bir sürede gelişecek ve bölge ekonomisine katkıda bulunacaktır. Bölgesel gelişmede oluşturulacak yenilikçi ortam bakımından fiziksel altyapının iyileştirilmesi, bölgenin sahip olduğu potansiyelin farkındalığına dayanan güçlü bir destek tabanı, olumlu bölgesel imaj yanında uygun yatırım ikliminin yaratılması ve finansal destek sağlanması önem taşımaktadır.

1.6. Girişimcilik ve Bölgesel Gelişme

Bölgedeki girişimcilerin yeni ya da farklı kalitede ürünler üreterek yeni bir pazar yaratmaları (Malecki, 1991) ve değişen talep yapısına uygun olarak piyasanın ihtiyaçlarının farklı bir şekilde karşılanması (McQuaid, 2002) bölgesel gelişmeyi etkileyecektir.

Turizm sektöründe faaliyet gösteren girişimcilerin bölgedeki turistik ürün çeşitleri veya alternatif turistik ürünlerle birlikte yeni turistik ürünleri devreye sokması, mevcut ürünlerde değişen turistik talebin şekillendirmesine göre ürün farklılaştırmasını gerçekleştirmesi bölgenin turizmden aldığı payın artmasını sağlar (Usta, 2016).

2. TURİZM SEKTÖRÜNÜN BÖLGESEL GELİŞMEYE ETKİSİ

Turizm faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan; doğal, ekonomik, sosyal, kültürel varlıklara sahip ülke, bölge ve destinasyonda turizm sektörünün gelişimi ve devamlılığı amacıyla gerçekleştirilen her türlü yatırım harcaması ile gelen turistlerin yaptığı harcamalar parasal ve reel ekonomik etkiler yaratır (İçöz ve Kozak, 2002).

Yabancı turistlerin görünmeyen ihracat ve ek ihracat kapsamında yer alan harcamalarının döviz arzını artırıcı etkisi, iç turistlerin yapmış olduğu harcamaların gelir etkisi, ortaya çıkan gelir-harcama akımlarının yarattığı doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkiler yanında ülke parasının iç ve dış değeri üzerindeki olumlu etkiler, katma değer etkisi ve devlet gelirlerini arttırıcı etkisi turizmin parasal ekonomik etkileri iken; genel ve bölgesel istihdamı arttırıcı etkisi, tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki iyileştirici etkileri, alt-yapı ve üst yapı üzerindeki etkisi ile bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını giderici etkisi reel ekonomik etkileri arasında değerlendirilmektedir(Olalı ve Timur, 1988).

Gelişme düzeyi ile parasal ve kitlevi bir olay niteliği kazanan turizm sektörünün ülke ekonomilerinde oluşturduğu reel ve parasal ekonomik etkilerle birlikte yarattığı kültürel, politik ve sosyal fonksiyonlar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin turizme verdikleri önemin giderek artmasına neden olmuştur (İçöz vd.,2002). Özellikle gelişim çabası içindeki ülkeler; turizm sektörünün büyüme göstermesi için ihtiyaç duyulan alt ve üst yapı imkanlarına sahip destinasyonlarda çekim unsuru oluşturacak turistik ürün/ürünlere odaklanan turizm merkezli veya turizmi diğer sektörlerle bütünleştiren bölgesel gelişme modellerine yönelmektedir.

Turizme elverişli bölge ve yörelerde turizm sektöründen tek başına veya diğer sektörlerle birlikte bölgesel kalkınmada itici (sürükleyici) bir sektör olarak yararlanmak

amaçlandığında uygulanacak olan modelin belirlenmesinde bölgesel gelişme teorilerinin turizme uyarlanması bir yöntem olarak değerlendirilebilmektedir.

Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda turistik bir destinasyon olan İzmir ili için seçilmiş turistik ürüne dayalı bölgesel gelişme stratejisi belirlendiğinde seçilecek en doğru ürün sağlık turizmi olacaktır. Çünkü İzmir alt ve üst yapı olanakları ve destekleyici çekim güçleri ile sağlığa dayalı bir turistik ürünün geliştirilip pazarlanması için son derece uygundur.

3. SAĞLIK TURİZMİ KAVRAMI

Sağlık turizmi; kişilerin koruyucu, tedavi ve rehabilite edici, sağlığı geliştirici hizmetleri alma amacıyla sürekli ikamet ettikleri coğrafi konum dışında başka bir yere seyahat etmeleridir (Goodrich ve Goodrich, 1987; “Saturk, sağlıkturizminedir,”t.y., par.2). Sağlık amaçlı uluslararası hareketlilik potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesi ancak bu turizm çeşidinin gelişmesi sayesinde mümkün olmaktadır. Sağlık nedeni ile yapılan seyahatler son yıllarda ivme kazanmış, ülke ekonomilerinde yarattığı büyüme ve kalkınma etkisi ile de sağlık turizmi sektörü dünya genelinde yayılmaya başlamıştır (Şak, 2021).

Sanayileşme ve kentleşme ile zorlaşan yaşam koşulları toplum sağlığını olumsuz etkilemekte, sağlık kalitesinin düştüğü koşullarda işgücü ve dolayısı ile üretim kapasitesi azalmaktadır. İnsan sağlığını koruyabilme amacı ile de temiz hava, termal su, güneş, iklim gibi her türlü doğal kaynaktan fayda sağlanmaya çalışılmaktadır (Mirza, 2015). Küresel kapsamda sağlık turizmi hareketleri başlangıç yıllarında teknoloji ve bilimde gelişmiş ülkelere yönelirken, zaman içerisinde bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ve ülkeler arası teknoloji farklılıklarının azalması ile sağlık hizmeti maliyetleri daha düşük olan gelişmekte olan ülkelere kayarak rekabeti artırmış bu durum da ülkelerin destinasyon çekiciliği, turistik ürün çeşitliliği, hizmet kalitesi gibi farklı alanlarda ön plana çıkarak sağlık turizmi hizmeti vermeye çalışmalarına sebep olmuştur (Şak, 2021).

Sağlık turizmi (Bulut ve Şengül, 2019);

- Termal/Wellness turizmi
- Medikal (tedavi) turizm
- Geriatri (İleri Yaş)Turizmi
- Engelli ve Rehabilite Odaklı turizm

kavramlarını içermekte ve bu turistik ürün çeşidi ile küresel turizm pazarından pay almak isteyen ülkelerin sahip olması gereken altyapı imkanlarını ifade etmektedir. Türkiye sağlık turizminde; diş, göz, estetik operasyonlar, kalp-damar, eklem protezleri, tüp bebek, cerrahi müdahale gibi hizmetler ile ön plana çıkarken, talep oluşması halinde tüm tıp alanlarında hizmet sunabilecek kapasiteye sahiptir (“saturk, sağlıkturizmindeturkiyevizyonu”,t.y., par.4). Türkiye sağlık turizmi alanında sunduğu; düşük maliyet, yüksek bakım kalitesi ve birinci sınıf tıbbi bakım gibi avantajları ile küresel çapta medikal turizm için en popüler ilk on destinasyon arasında altıncı sırada yer almaktadır (turizm gazetesi,2023). Sağlık turistinin en çok rağbet ettiği ülkeler ise; Kanada, Malezya, Singapur, Tayland, Hindistan şeklinde sıralanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde sağlık hizmeti maliyetlerinin yüksek olması yaşanan nüfus için sağlık harcamalarının payını artırmaktadır. Ortaya çıkan bu yük ülkelerin sosyal güvenlik ve özel sigorta kurumlarını sağlık hizmeti maliyetleri daha düşük olan ülkelerle anlaşma yapmaya yönlendirmekte ve böylece hasta yani sağlık turisti hareketliliği başlamaktadır (Mirza, 2015). Bu kapsamda değerlendirme yapıldığında Türkiye önemli sağlık turizmi destinasyonlarından biri konumundadır. 2010 yılında Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulan Sağlık Turizmi birimi ile kurumsal bir nitelik kazanmış ve döviz kaynağı yaratan önemli turistik ürün çeşitlerinden biri haline gelmiştir(“sghm”,t.y., par.1). Yetiştirilmiş nitelikli insan sermayesi, uluslararası standartlarda sunulan sağlık hizmeti, son teknoloji ekipman ve artan yatırımlar, coğrafi konum, zengin tarihi ve doğal çekicilikler Türkiye’nin sağlık turizminde hızla gelişmesini ve rekabet avantajı kazanmasını sağlayan unsurlardır (“saturk-türkiyedesalıkturizmi”,t.y., par.2). covid 19 salgın sürecinde Dünyada birçok ülkede sağlık hizmetleri yaşanan kaostla birlikte neredeyse durma noktasına geldi. Ülkelerin sınırlarını süresiz kapatması ile ortaya çıkan durumdan sağlık turizmi hareketliliği de son derece olumsuz etkilenmiştir. Ancak Türkiye özellikle sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği kapsamında kararlı duruşu ve etkin kriz yönetim süreci sayesinde talepte daralma yaşanmasına rağmen sağlık turizmi alanında Dünyada liderliği elinde bulunduran ülkelere göre istikrarını sürdürmeyi başarmış sonraki yıllarda da hızlı bir gelişim dönemine geçiş yapmıştır.

2015 yılında 395.019 sağlık turisti Türkiye’ye gelmiş 639 bin dolar harcama yapmış, 2022’de 1.258.382 turist 2 milyon 119 bin dolar gelir bırakmış, 2023’ün ilk 6 ayında ise bu rakam 746.290 kişiye ve 1 milyon dolar gelir seviyesine ulaşmıştır

(ushas.sağlıkturizmi verileri,2023). En çok talep gören tıbbi birimler ise; kadın hastalıkları, iç hastalıkları, göz hastalıkları, tıbbi biyokimya, genel cerrahi, diş hekimliği, ortopedi ve travmatoloji, enfeksiyon hastalıkları, kulak-burun-boğaz şeklinde sıralanmaktadır. 2022 yılında yaklaşık 1 milyon 800 bin sağlık turistini ağırlayan Türkiye bu rakamın 1 milyon 100 binini saç ekimi ve estetik uygulama amaçlı kabul etmiştir (paraanaliz, 2023).

Son yıllarda Türkiye’de sağlık turizmi alanında yapılan bilimsel çalışmalar değerlendirildiğinde saptanan bulgulara şu şekilde yer verilebilir. Bulut ve Şengül (2019); Dünya’da ve Türkiye’de sağlık turizminin mevcut durumunu değerlendirmişler, sağlık turizminin gelişiminde teknoloji ve tüketici davranışının önemine ve Türkiye’nin bu alanda büyük bir potansiyele sahip olduğuna vurgu yapmışlardır. Zalluhoğlu (2020); İzmir’de sağlık turizminin mevcut durumunu ve potansiyelini incelediği çalışmasında kentin önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen eksikler nedeni ile bu potansiyeli değerlendiremediğini belirtmiştir. Şak (2021); sağlık turizmi ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini incelemiş, nedenselliğin olduğunu fakat zaman içerisinde sabit kalmadığını değişkenlik gösterdiğini saptamıştır. Çetinkaya ve Bostan (2023); Aydın ilindeki sağlık tesislerinin akredite olma durumlarını ve web sitelerini incelemişler, söz konusu ildeki hiçbir sağlık tesisinin akredite olmadığını ve web sitelerini etkin kullanmadıklarını bulgulamışlardır. Arkın ve Salha (2023); sağlık çalışanlarının sağlık turizmi algılarını inceledikleri çalışmalarında özel sektörde çalışanların kamuda çalışanlara göre sağlık turizmi konusundaki algılarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Ortalama yaşam süresinin uzaması, kıtalar arası seyahatlerin kolaylaşması, iyi hissetme ve güzellik kavramlarına verilen önemin artışı gibi nedenlerle dünyada sağlık turizmi pazarı her geçen gün hızlı bir şekilde büyümektedir (Çetinkaya ve Bostan, 2023). Bu pazardan daha fazla pay almak isteyen Türkiye akredite olarak uluslararası sağlık turizmi yetki belgesi almış sağlık kuruluşları, alanlarında uzman nitelikli personeli, fiyat avantajı, kısa bekleme süresi, sağlık turizmüne eşlik edebilecek turistik ürün çeşidinin fazlalığı ile bu hedefe emin adımlarla ilerlemektedir. Türkiye’de sağlık turizmi hizmeti sunabilecek altyapıya sahip önemli destinasyonlardan biri de ülkenin üçüncü büyükşehri olan İzmir’dir.

4. İZMİR’DE SAĞLIK TURİZMİ

Küresel turizm pazarındaki sert rekabet koşulları sağlık turizmi için de geçerlidir ve yönelik sağlık turisti talebi beklediği/arzuladığı ürünü sunan bir destinasyondan

diğerine rahatlıkla kayabilmektedir. Nitelikli sağlık hizmetinin kaliteli turizm hizmeti (konaklama, gastronomi, kùltür, tarih, doğal güzellikler, ulaşım vb) ile desteklenmesi talebin çekilebilmesi adına önem arz etmektedir (Kozak ve Bahar, 2023). Bu kapsamda değerlendirildiğinde İzmir; coğrafi konumu, iklimi, konaklama ve yeme-içme imkanları, ulaşılabilirliği, turistik ürün çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir arz potansiyeline sahiptir (“izto -izmirdesağlıkturizmi”,t.y. par.3).

İzmir, tarih öncesi çağlardan itibaren her dönemde özellikle medikal turizm ve termal turizme yönelik ciddi bir potansiyele sahip olmuştur. Antik dönemde Sağlık Tanrısı Asklepios'a adanmış Bergama-Asklepion Anadolu'nun önde gelen sağlık merkezlerinden biridir ve tıp biliminin simgesi olarak ifade edilen çift yılanın sembolize edildiği sütun bu ilçede yer almaktadır (“izmir.ktb,”t.y. par.2). Farmakoloji (eczacılık) bilim dalının babası olarak isimlendirilen Galenos, Bergama Asklepion'unda hastalarını tedavi etmiştir. Eczacılığın başlangıç noktası, sağlıkla ilgili bilimsel çalışmaların ve tıbbi müdahalelerin yapıldığı yer olarak yine burası bilinmektedir. Uygulanmakta olan tedavi yöntemleri içinde; bedensel hastalıklarda sıcak, soğuk ve çamur banyoları, şıfalı otlarla tedavi, diyet kürleri, bitkisel yađ ya da merhemlerle yapılan masajlar, kan aldırma, güneşlenme terapileri, ruhsal hastalıklarda hastaların uyku odalarında uyutularak rüyalarının rahip hekimlerce yorumlanması (telkin tedavi) yer almakta ve gerekli olması durumunda cerrahi müdahalelerin de yapılabildiğine kayıtlarda rastlanmaktadır. Kentin tarihi ve kültürel mirası sağlık turizmi gelişimi için oldukça zengindir (“izsatu”, t.y. par.1). Medeniyetler beşiği olarak hem Cumhuriyet öncesi dönemde hem de Cumhuriyet döneminde özellikle kùltür turizmi, termal turizm ve sağlık turizmi bakımından önemli bir merkez olan İzmir' in sağlık turizmi potansiyelinden bahsedildiğinde ilk akla gelen İzmir ve Ege Bölgesinin sahip olduğu termal ve içme suyu kaynaklarıdır.

İzmir'in mevcut kapasitesi göz önüne alındığında; ÷lkede var olan kullanılabilir düzeydeki 410 termal kaynağın 123'ü Ege Bölgesin' de 53'ü İzmir'dedir, farklı mülkiyet ve büyüklükte 56 hastaneye ev sahipliği yapan kent alanında uzman sağlık personeli ile hastalara şıfa olabilmek için çabalamaktadır, bunun yanında uluslararası havalimanı, farklı seçeneklerde konaklama işletmeleri, zengin doğal ve kültürel mirası, 8500 yıla dayanan tarihi, yerel mutfağı, turistik ürünlerin çeşitliliği ile sağlık turizminin gelişimi için gerekli tüm altyapı ve imkanlara sahiptir (“izto”, t.y., par.2). Türkiye sağlık turizmi pazarından önemli bir pay alan İzmir; en çok diş ve göz hastalıklarının tedavisi ve obezite

cerrahisi alanlarında tercih edilirken, özellikle Batı Avrupa ve İskandinav ülkelerinden de termal kaynaklara yönelik sağlık turistini ağırlamaktadır (sağlıkaktuel, 2023). Bu doğrultuda değerlendirme yapıldığında Ege Bölgesi'nde İzmir'in en önemli rakibi zengin termal kaynakları ile Afyon'dur. Fakat coğrafi konum, iklim, ulaşım, kültürel miras gibi avantajlara sahip olması nedeni ile İzmir bölgedeki rakiplerine üstünlük sağlamaktadır. Özellikle kış aylarında yurtdışından direkt uçuş sayısının azlığı kentin en büyük dezavantajını oluştururken, turistik ürün çeşitliliği önemli bir fırsat ortamı yaratmaktadır. Söz konusu avantaj, dezavantaj ve fırsatlar yöneticiler tarafından dikkatle değerlendirilerek rasyonel bir yol haritasının çizilmesi sağlık turizmi pazarından daha fazla pay alınmasını sağlayacaktır.

5. İZMİR'DE SAĞLIK TURİZMİ ÖRGÜTLENME MODELİ ÖNERİSİ

İzmir alt ve üst yapı olanakları yanında turizm gelişimi için gerekli turistik potansiyele sahip bir yerleşim merkezidir. Kentte bulunan doğal ekonomik zenginlikler ile sosyal, kültürel değer ve olaylara dayalı bir çekim gücü yaratılması, ekonomik kalkınmasında turizm sektörünü bir bütün olarak bir veya birkaç ürünü ön plana çıkararak turizm pazarından daha fazla pay alması mümkündür.

Bu çerçevede bölgesel gelişmede turizm sektörünü ve diğer sektörleri harekete geçirecek bir turistik ürün çeşidi olarak İzmir için sağlık turizminin seçilmesi son derece rasyonel olacaktır. Ancak tüm potansiyeline rağmen İzmir'de konu ile ilgili paydaşlar arasında iletişimsizlik ve koordinasyon sorunları bulunmaktadır (Zalluhoğlu vd.,2020). Merkezi ve yerel yönetim, turizm işletmeleri, sivil toplum kuruluşları, yerel halk birlikte hareket ederek pazarlama araçları, konumlandırma, imaj gibi konularda kararlar alınmalı ve bu faaliyetler tek yerden yürütülmelidir.

Böylece temel sektör olarak seçilen turizm sektöründe, lokomotif etkisi yaratacak sağlık turizmindeki gelişmeler ile diğer turistik ürünlerde de yaşanacak canlanmanın yerel sektörlerde yaratacağı doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkiler bölgesel gelişmeyi destekleyecektir. Ancak kentte henüz sağlık turizmi gelişimini sahiplenen, bu konuda çalışan, uluslararası anlaşmaların yapılmasını sağlayan, resmi prosedürü takip eden yetkili bir kurum/kuruluş bulunmamaktadır. Sağlık kuruluşları ya da acenteler kendi yaptıkları anlaşmalarla faaliyetlerine devam etmektedir. Gelen sağlık turisti sayısını ve döviz gelirini artırabilmek adına kentte örgütlü bir yapıya işlerlik kazandırılması oldukça

önemlidir. Böylece sağlık hizmeti talep eden ülkedeki konu ile ilgili kurumlar İzmir’de hangi birimle bağlantıya geçeceğini bilecek ve sonrasındaki süreci oluşturulacak söz konusu yapı takip edecektir.

Örgütlenme modeli önerisi İzmir için sağlık turizminin gelişimini ve tanıtımını amaçlamakta ve bu çerçevede faaliyet gösterilebilecek tüm alanları kapsamaktadır. Öneride, sağlık turizmi arz ve talep yönlü olmak üzere ele alınarak bilgi akışını sağlayacak ve çeşitli organizasyonları gerçekleştirecek iki ayrı kuruluşun oluşturulması planlanmaktadır.

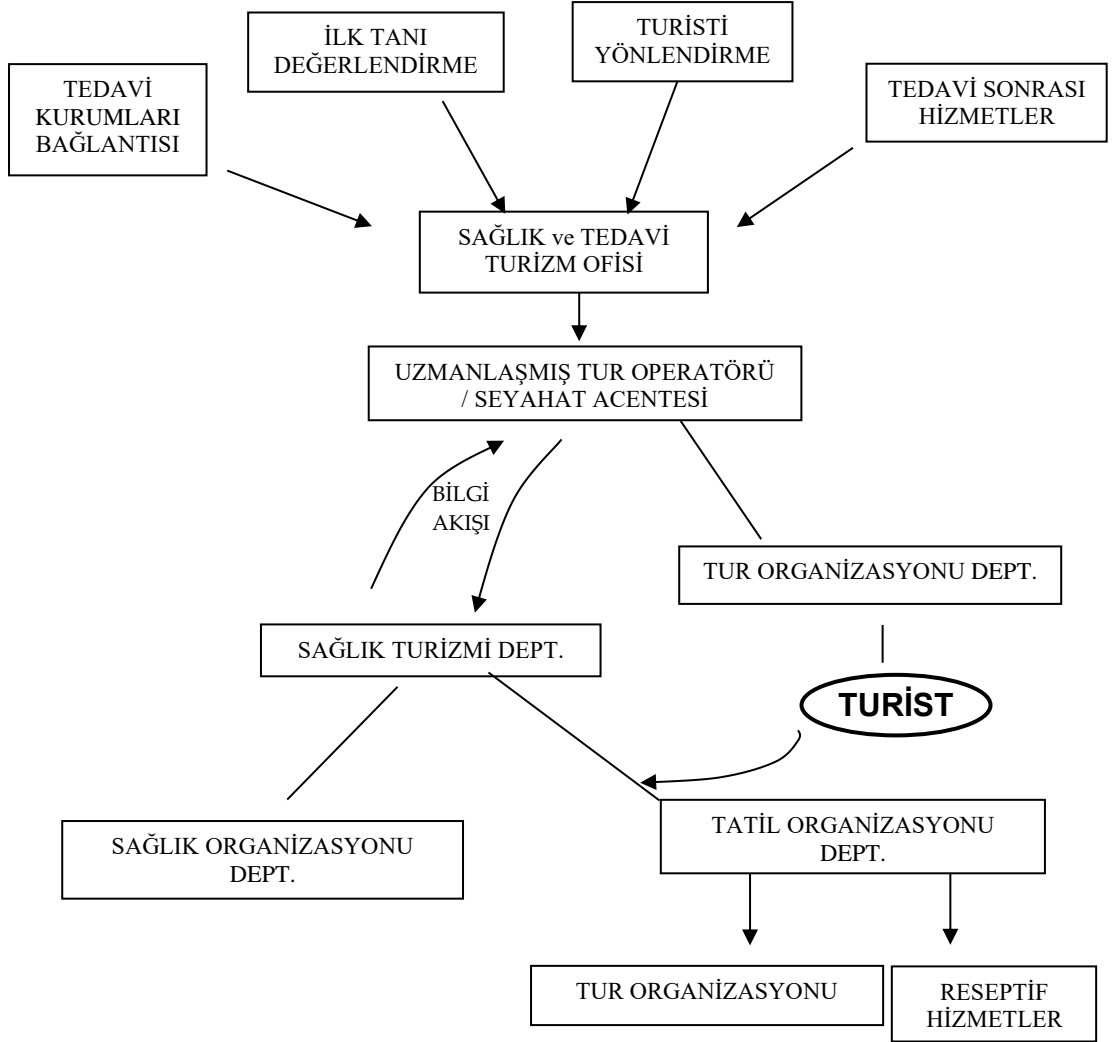
Arz yönü: Arz yönünde bir “Sağlık ve Tedavi Turizm Ofisi” oluşturulacaktır. Sağlık ve Tedavi Turizm Ofisi bünyesinde Sağlık Organizasyonu Departmanı ile Tatil Organizasyonu Departmanı bulunacaktır. Destinasyona gelecek olan hastaların tıbbi müdahale, ilaç, rehberlik ve danışmanlık faaliyetlerini göz, diş, kalp/damar ve plastik cerrahi branşlarında Sağlık Organizasyonu Departmanı üstlenecektir. Bu departman turizm mahrecindeki uzmanlaşmış acente/ tur operatörü bilgi alışverişi içinde olarak hem potansiyel turistler ile hem de fiilen gelecek turistler ile ilgili değerlendirmeler yapacaktır. Bu kapsamda gelen turistin hangi tedaviyi (göz, diş, kalp/damar, plastik cerrahi) almak için geleceği ve bu tedavi için gerekli olan tüm bağlantılar, yapılacak tedavi ile ilgili hastane, gelen turiste tıbbi müdahale, ilaç, rehberlik, danışmanlık hizmetleri, turistin geldiği ülkedeki hastane ile arasındaki bilgi akışını ve diğer organizasyon olan tatil organizasyonu ile arasındaki iletişimin sağlıklı bir biçimde oluşmasını Sağlık Organizasyonu Departmanı sağlayacaktır. Tatil Organizasyonu Departmanının görevi ise, turu organize etmek ve reseptif hizmetleri sağlamak, konu ile ilgili müşteri yollayan uzmanlaşmış acente/tur operatörü ile koordinasyon içinde organizasyonu gerçekleştirmektir.

Talep Yönü: Sağlık turizmi talebini etkileyen değişkenler arasında özellikle dışsal faktörler (Olalı ve Timur, 1988) belirleyici olmaktadır;

- **Turist Yollayan Ülkenin Sosyal Mevzuatı:** Turist yollayan ülkenin sosyal mevzuatında ilgili tedavinin yer alması veya almaması talebi etkilemektedir. Eğer ilgili mevzuatta söz konusu tedavi yer almıyorsa, hasta tedavi amacı ile bu konuda uzmanlaşmış ve maliyet olarak ucuz bir ülkeyi tercih edebilecektir. Diğer taraftan bazı ülkelerin sosyal mevzuatında bazı tedavilerin ülke dışında yapılması durumunda da ödeme yapılması talebi olumlu etkilemektedir.

- Hastanelerin Akreditasyonu: Yasal düzenlemeler bakımından hastane ve sağlık kurumlarının tedavi turizmine açılabilmesi için belli standartlara sahip olması ve akredite olması gerekmektedir.
- Turist yollayan ülke ile turist kabul eden ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi
- Turist yollayan ülke ile turist kabul eden ülkenin sosyal ve kültürel uyumu

Şekil 1: Sağlık Turizmi Örgütlenme Şeması

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Sağlık turizminin talep yönünde Sağlık Turizmi Bürosu ile sürekli irtibatta olan Uzmanlaşmış Tur Operatörü/Seyahat Acentesi bulunmaktadır. Bu acente kendi ülkesinde faaliyet gösteren tedavi kurumları (göz, diş, kalp/damar, plastik cerrahi vs.) ile bağlantı kurarak hastaya konulan ilk tanıya bağlı olarak ön değerlendirmeyi yapacaktır.

Uzmanlaşmış Tur Operatörü/ Seyahat Acentesi' nin bünyesinde iki departman yer alacaktır. Bunlar hastanın ilk tanı sonrası tura katılmasını sağlayan ve tedavi sonrası ülkesine dönen hastanın tedavi hizmetlerini takip eden Sağlık Turizm Departmanı ile paket turu hazırlayan, ulaşım ve rehberlik hizmetlerini veren Tur Organizasyonu Departmanıdır. Uzmanlaşmış Tur Operatörü/ Seyahat Acentesi ile Sağlık ve Tedavi Turizm Ofisinin sürekli iletişim halinde bulunarak; organizasyonun gerçekleşmesi, müşteri kapasitesinin artırılması, yeni organizasyonların düzenlenmesi konusunda işbirliği ve bilgi paylaşımını gerçekleştireceklerdir.

Bölgesel gelişme teorileri yaklaşımlarından hareketle yapılan değerlendirmeler doğrultusunda söz konusu teorilerin sağlık turizmi ürününe uygulanabilirliği şu şekilde ifade edilebilir; ekonomik taban teorisindeki yaklaşıma benzer şekilde turizm sektörü temel sektör olarak benimsenip sağlık turizmi harekete geçirici ürün olarak değerlendirilecektir (Malecki,1991). Sağlık turizmi kapsamında bölgeye gelecek turistlerin yaratacağı ek talebin karşılanmasında yerel sektör rol alacak ve canlanacaktır. Bir turistik ürün çeşidi olarak sağlık turizminin mekânsal yoğunlaşması bölge düzeyinde ölçek ekonomilerini ve yığılma etkisini güçlendirecektir (Boudeville, 1966). Ekonomik canlanmanın bölgenin diğer yerlerine de yayılması büyüme kutupları teorisindeki benzer etkiler yaratarak sağlık turizmine dayalı turizm sektörünün kilit sektör olarak dışsal ekonomiler yaratmasına neden olacak, böylece ilk yığılma etkisini takip eden bir yayılma etkisi ortaya çıkacaktır (Perroux, 1950). Sağlık turizmi konusunda destinasyonda uzmanlaşma artıkça oluşan çekim gücü sayesinde; yönelik talebin yükselmesi bölgede benzer ve farklı yeni turistik ürünlerin oluşmasını sağlar, dışsal ekonomilerle yeni faaliyet alanları devreye girer ve bu doğrultuda ekonomi canlanır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bölgesel gelişme kapsamında turistik ürün odaklı değerlendirme yapıldığında İzmir sahip olduğu imkanlar sayesinde sağlık merkezli bir turistik ürün çeşidinin geliştirilmesi açısından oldukça uygundur. Bu doğrultuda sağlık kazanma amacı ile kente gelen ziyaretçilerin eş zamanlı olarak turizm faaliyetine katılmak isteyip istemediklerin belirlenmesi ilk ve en önemli aşamadır (Şak, 2021). Çünkü sağlık kazanma amacı ile seyahat eden bir kişi her zaman turizm talebi oluşturmayabilir. Gelen ziyaretçiyi tedavisinden arta kalan zamanlarda çevreyi gezip görmeye ve dolayısı ile para harcamaya

yönlendirmek turizm pazarlamacılarının görevidir, bu da doğru pazarlama ve tanıtım araçlarının seçilmesi ile mümkün olabilmektedir.

Sağlık turizminin geliştirilmesi hedeflendiğinde tanımlanması gereken bir diğer faktör de tedavi turizminin mi yoksa spa, wellness gibi zindelik ve gençlik kazanmaya yönelik turizm çeşidinin mi üzerinde yoğunlaşmak gerektiğinin belirlenmesidir (Bulut ve Şengül). İzmir tüm sağlık turizmi çeşitlerinin gelişmesi için oldukça uygun alt ve üst yapı olanaklarına sahiptir.

Mevcut durumda Türkiye sağlık turizm pazarından % 10 gibi bir pay alan İzmir; son yıllarda artış gösteren nitelikli sağlık kuruluşları ve personeli, Avrupa ve Amerika'ya göre ortaya çıkan maliyet avantajı, iklim, doğa, kültürel çeşitlilik gibi unsurları ile bu alanda pazardan aldığı payı artırarak marka kent olabilecek potansiyele sahiptir (izto - izmirdesağlıkturizmi,t.y.). Termal kaynaklar bakımından oldukça zengin olan İzmir'de termal tesis sayısının artırılması ve uluslararası standartlarda yapılarak özellikle ileri yaş nüfusun kullanabileceği niteliğe getirilmesi pazarlama için önemlidir. Kentte merkezi ve yerel yönetim liderliğinde, turizm konusunda söz sahibi kurum /kuruluşların desteği ve yönlendirmesi ile sağlık turizmi konusunda stratejik bir eylem planının hazırlanarak koordineli bir örgüt yapısı ile yürütülmesi önem taşımaktadır (Zalluhoğlu vd.,2020).

Yaşam süresinin uzaması ve nüfusun giderek yaşlanması nedeni ile Dünya'da sağlık turizmi harcamalarının yükselmesi pazarın büyümesine sebep olmaktadır (Çetinkaya ve Bostan, 2023). İzmir bu süreçte hızlı davranarak gerekli iyileştirme yatırımlarının yapılması ile pazarın kaymağını alabilme ve sağlık alanında marka kent olabilme imkanına sahiptir. İzmir'de hem turizm faaliyetlerinin hem de bölgesel ekonomik gelişmenin önündeki engellerden biri olan yurtdışı bağlantılı direkt uçuş sayısının azlığı sorunu, sağlık turizmi ürünü odaklı bir yapılanma ile çözülebilir. Sağlık turistinin oluşturacağı taleple birlikte yurtdışı direkt uçuş sayısının artışı sağlanır. Ulaşılabilirlik imkanlarının gelişmesi ile birlikte diğer turistik ürün çeşitlerine yönelik talep de artar ve dolayısı ile kentte turizm sektörü büyür. Bu büyüme hem turizm sektörüne girdi sağlayan sektörlerde hem de çarpan etkisi ile diğer sektörlerde gelişmeye ve ekonomik kalkınmaya sebep olur.

Kente sağlık kazanmak ya da sağlıklarını korumak için gelen yabancı ziyaretçilerin kendi ülkelerinde uygulanan Sağlık Sigorta Sistemleri de gelen kişi sayısının artması açısından önemlidir (Olalı ve Timur, 1988). Sigortalar gidilen ülkedeki

tedavi masraflarının bir kısmını ya da tamamını karşılıyor ise bu ülkelerde yapılacak etkili tanıtımlar yönelik talebi hızlı bir şekilde artırabilir.

Sağlık turizmi ağırlıklı bir bölgesel gelişme modeli İzmir ekonomisinin canlanması, yönelik talebin artması ve dünyaca ünlü marka kentler arasına girebilmesi açısından önemli ve gereklidir. Sağlık turizmi konusunda merkezi/yerel yönetim liderliğinde ortak bir vizyon oluşturulması ve kaynakların doğru yönlendirilmesi ile kent kısa sürede Dünya sağlık turizmi pazarından daha fazla pay alacak böylece bölgesel gelişme ivme kazanacak, gelir artışına paralel ekonomik kalkınma etkisi gözlenecektir. Sağlık turisti refakatçileri ile seyahat ettiği ve harcama potansiyeli daha yüksek olduğu için yarattığı katma değer fazladır. Sağlık turizmi İzmir’de temel ürün olarak belirlenip turizm bu doğrultuda planlanırsa bölgesel gelişme daha hızlı, etkin ve sürdürülebilir olur.

KAYNAKÇA

Adan, Ö. (2015). Turistik ürün geliştirme ve tutundurma süreci, Turistik Ürün Politikası içinde ss.145-163. Ed: Alp Timur. Ankara: Detay.

Akın, M. ve Salha, H. (2023). Sağlık Personelinin Sağlık Turizmi Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma: Tekirdağ Örneği, Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 7(1): 66-83.

Boudeville, J. R. (1966). Problems of Regional Economic Planning, Edinburgh: Edinburgh University Press.

Bulut, A. ve Şengül, H. (2019). Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi, Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 3(1), 45-62.

Camagni, R. P. (1995). The Concept Of Innovative Milieu And Its Relevance For Public Policies In European Lagging Regions, Papers in Regional Science, Wiley Blackwell, 74(4), 317-340.

Coşar, Y. (2015). Turistik ürün çeşitlendirme stratejisi. Turistik Ürün Politikası içinde ss.113-129. Ed: alp Timur. Ankara: Detay.

Çetinkaya, U. M., ve Bostan, A. (2023). Sağlık Turizmi Yetki Belgesine Sahip Sağlık Tesislerine Ait Web Sitelerinin Kalite Yönetimi ve Sağlık Turizmi Perspektifinde İncelenmesi: Aydın İli Örneği. Journal of Travel and Tourism Research, 22(22), 96-115.

Dinler, Z. (1986). Bölgesel İktisat. 2. Baskı, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Erkan, H. (1987). Sosyo-Ekonomik Bölgesel Gelişme Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım. İzmir: Kavram Matbası.

Goodrich, J. N., ve Goodrich, G. E. (1987). Health Care Tourism—An Explanatory Study. *Tourism Management*, 8, 217-222. [https://doi.org/10.1016/0261-5177\(87\)90053-7](https://doi.org/10.1016/0261-5177(87)90053-7)

Han, J., (2018). Integration and Regional Industrial Development: Theoretical Frameworks and Literature Reviews, *JCIR*: 6(1), 10-11.

Ildırrar, M. (2004). Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri. Ankara: Nobel Yayınevi.

İçöz, O. ve Kozak, M. (2002). Turizm Ekonomisi. 2. Baskı, Ankara:Turhan.

İçöz, O., Var, T. ve İlhan, İ. (2002). Turizm planlaması. Ankara: Turhan.

Kanberoğlu, Z. (2008). Kobi' lerin Bölgesel Kalkınma Üzerine Etkileri: Van İli Üzerine Bir Uygulama. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kıymalıoğlu, Ü. (2004). Yığılma Ekonomileri, DPT PAÜ KEAS 2004 Sempozyumu, Denizli

Koyuncu, E. (2006). Türkiye' de Kalkınma Sürecinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Bir Uygulama, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kozak, M. ve Bahar, O. (2023). Turizm Ekonomisi, 9. Baskı. Ankara: Detay.

Maillat, D. ve Lecoq, B. (1992), New Technologies and Transformation of Regional Structures in Europe: the Role of the Milieu, Entrepreneurship and Regional Development, 4, 1-20.

Maillat, D. 1995. Territorial dynamic, innovative milieus and regional policy, Entrepreneurship and Regional Development, vol. 7,157-165. DOI: 10.1080/08985629500000010

Malecki, E.J. (1991). Technology and Economic Development: The Dynamics of Local, Regional and National Change, UK: Longman Group.

Mirza, N. (2015). Sağlık Turizmi işletmeciliği, turizm işletmeciliği içinde ss.401-417. Alp Timur, Ö. Bardakoğlu Eds., Ankara:Detay

Olalı, H. Ve Timur, A. (1988). Turizm Ekonomisi, İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.

Özel, H.A., (2012), Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri, Çankırı Karatekin Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1), 63-72.

Perroux, F., (1950), Economic Space: Theory and Applications, The Quarterly Journal of Economics, 64 (1), 89-104.

Savaş, V. (1986). Kalkınma Ekonomisi. İstanbul: Beta Basım yayım Dağıtım AŞ.

Şak, N. (2021). Sağlık Turizmi ve Ekonomik Büyümede Asimetrik Etkiler: Türkiye Uygulaması. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 17(3), 781-799.

Rees, J. (2001). Technology and Regional Development: Theory Revisited, (Der.) B. Johansson, C. Karlsson and R. R. Stough, Theories of Endogenous Regional Growth: Lessons for Regional Policies, NewYork: Springer.

Richardson, H. W. (1975). Elements of Regional Economics, Middlesex: England Penguin Education.

Tunç, M. (1997). Kalkınmada İnsan Sermayesi Yaklaşımları ve Türkiye' de İnsan Sermayesi Boyutunun Analizi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Usta, Ö. (2016). Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım. 5. Baskı. Ankara: Detay.

İzmir'de Sağlık Turizmi (t.y.) Erişim Adresi: <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-91579/saglik-turizmi.html>

İzmir'de Sağlık Turizmi (t.y.) Geçmiş geleceğinin aynası bir şehir izmir; tarihinde sağlık var Erişim Adresi: <https://izsatu.org.tr/izmirde-saglik-turizmi/>

İzmir'de Sağlık Turizmi (t.y.) İzmir'de Sağlık Turizmi. Erişim Adresi
<https://www.izto.org.tr/tr/tg/izmirde-saglik-turizmi>

Saturk, (2020). Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu Raporları. Erişim Tarihi: 12.10.2023, <https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/TR,23591/turkiyenin-saglik-turizmindeki-onemi.html>.

Saturk, (2020). Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu Raporları. Erişim Tarihi: 12.10.2023, <https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/TR,23587/saglik-turizmi-nedir.html>.

Saturk, (2020). Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu Raporları. Erişim Tarihi: 22.10.2023, <https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/TR,23590/saglik-turizminde-turkiye-vizyonu.html>.

Zalluhoğlu, A.E., Karlı, C., Candemir, A. ve Diyadin Lenger, A. (2020). İzmir'de Sağlık Turizminin Mevcut Durumu ve Potansiyelinin Analizi, Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), 5(19), 808-822.

<https://www.turizmgazetesi.com/haber/turkiye-saglik-turizminde-en-iyi-ilk-10-da-6-sirada/85254> Erişim tarihi 14.07.2023.

<https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri/>

<https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr>

<https://www.paraanaliz.com/2023/reel-sektor/turkiye-saglik-turizmi-liderligini-kaptirdi-g-52251/>

<https://www.saglikaktuel.com/haber/sektor-temsilcileri-izmirde-saglik-turizmini-degerlendirdi-94409.htm>